

екологічна робота по збереженню первоцвітів. Завдання такої акції створити умови для формування природознавчих компетентностей: вміння характеризувати ознаки весни в живій і неживій природі, вміння розпізнавати ранньоквітучі рослини своєї місцевості, стимулювати до збереження первоцвітів та ін.

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновок, що існує велика необхідність проводити таку масово-агітаційну та пропагандистську роботу про корисну роль птахів в природі і господарській діяльності людини, розповідати про необхідність дбайливого ставлення до птахів, їх охорону, спостерігати та проводити облік заселених штучних місць гніздування птахами.

Злидіна О. І.

*методист інформаційно–методичного центру
відділу освіти Волноваської райдержадміністрації.*

Шкурат О. В.

*вчитель Волноваської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 5,
керівник РМО вчителів основ здоров'я.*

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА ПІДЛІТКІВ ЯК ЗАСІБ ДО МОТИВАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Соціально–економічне та національно – культурне відродження України значною мірою залежить від виховання фізично і духовно здорового підростаючого покоління. Валеологічна освіта – один з ефективних шляхів розв'язання цього завдання. Сьогодні система освіти потребує системи цінностей, яка здатна відобразити смисложиттєві устремління особистості й протиставити утилітаризму та прагматизму духовні опори, що виключають негуманне ставлення до природи.

Екологічні проблеми мають глобальний характер і закорінені в тих структурах людського буття, що стосуються світоглядних систем, суспільних норм, міжетнічних та людських взаємин, культури взагалі. Тому визначальним

для розв'язання екологічних проблем сучасності є формування екологічної свідомості кожної особистості. Екологічна свідомість – вищий рівень психічного відображення природного середовища, рефлексія стосовно місця і ролі людини в біологічному, фізичному та хімічному світі, а також саморегуляція даного відображення. Будучи культурогенною за своїм походженням, екологічна свідомість реалізується через людський світогляд. З іншого боку, культура є плодом свідомості, а також її складовою, невід'ємною сутністю людського досвіду.

Свідомість, яка не має зовнішнього вияву, – це річ у собі. Зовнішнім виявом свідомості є культура. Виходячи із широкого розуміння культури як сукупності набутих і суспільно санкціонованих способів діяльності та поведінки людини, суспільства разом із результатами цієї діяльності, культуротворення є найуніверсальнішою функцією екології.

У тріаді «природа – людина – суспільство» культура має виступити інтегруючим началом (адже не випадково її називають «другою природою»). Згідно вченню про соціокультурну динаміку, інтелектуальна діяльність спрямована на пізнання законів природи та суспільства, а матеріальна – відтворення в цілому і оптимізацію промислових відносин. Духовне ж начало відображає ставлення людей до ідеалів і цінностей: істини, добра, краси.

Культура, яку, безперечно, можна вважати засобом духовного перетворення особистості, завжди має гуманістичне спрямування. Розглядаючи екологічну культуру як результат виховання, не можна зводити її тільки до суто зовнішніх впливів. Людину, наділену екологічною культурою, вирізняє вміння досягати гармонії не тільки із зовнішнім, але й із внутрішнім світом. Отже, сутність екологічного виховання вбачаємо в розвиткові особистості як суб'єкта культури (інтелектуальної, чуттєвої, етичної, естетичної) у відносинах з природою шляхом рефлексії свого внутрішнього світу.

Екологічної свідомості й культури від кожного з нас вимагає концепція сталого розвитку. Вона потребує не лише відмови від глобальних перетворень, а й кардинальних змін на регіональному, місцевому і навіть побутовому рівні.

Не лише тому, що, залишаючи сміття у лісі, ми завдаємо шкоди природі. А й тому, що іноді, під впливом реклами, ми купуємо речі, а потім змінюємо на більш нові чи модні. Часто навіть не замислюємося, що для їх виробництва (а потім і утилізації) використовують ресурси, енергію, тобто знищують природу.

Валеологічна освіта здійснюється на уроках основ здоров'я, факультативних заняттях та курсах за вибором, позакласних та виховних заходах, у гуртках юних валеологів, еколого-натуралістичному центрі. На заняттях створюється база знань для розуміння деяких фундаментальних наукових ідей. Діти мають уявлення про економію природних ресурсів; види забруднення довкілля; проблеми утилізації відходів життєдіяльності людини та виснаження озонового шару. Заняття-експертиза допомагає учням визначити стану довкілля в районі, в населеному пункті.

Активізації навчання сприяють зустрічі з медичними працівниками, психологами, соціологами, фітотерапевтами, фармацевтами. Серед інших форм і методів виховної роботи передбачено широке використання тематичних фільмів, слайдів; тестування, анкетування, сюжетно-рольові ігри тощо. Велике значення має проведення занять у природних умовах під час екскурсій, походів.

Учні вміють вести фенологічні спостереження; складати абетки здоров'я, вести щоденники спостереження; складати індивідуальний розпорядок дня відповідно до «біологічного годинника» людини.

Практичні заняття сприяють застосуванню навичок у справжніх життєвих ситуаціях. Учні збирають рослини-обереги, дикорослі їстівні рослини місцевості та знають рецепти здоров'я на основі лікарських рослин; вирощують вітамінні рослини на грядці влітку та на підвіконні взимку; складають денний раціон з дотриманням правил радіозахисного харчування; застосовують різні способи знезараження води в домашніх умовах. Юні валеологи доглядають за тваринами живого куточка, вирощують кімнатні рослини, пророщують насіння злаків для фітопрофілактики захворювань; можуть скласти денний раціон для запобігання весняним десинхронозам;

вчать готувати місцеві повсякденні та обрядові страви; салати та десерти за нескладними рецептами, готують фіточаї та вітамінні фітонапої.

Ніщо так не облагороджує особистість дитини, як справи, що приносять добро людям і довкіллю. Завдяки екологічним проектам учні навчаються висловлювати своє індивідуальне ставлення до речей та подій, творчо підходити до розв'язання екологічних проблем сьогодення. Конкурс-захист екологічних проєктів вже став традиційним. Під час екскурсій відбувається безпосередній емоційно-чуттєвий контакт дітей з природою. Крім того, розвиваються навички ведення дослідницької роботи: спостереження, порівняння, співставлення, інтерпретація даних, вміння робити висновки, передбачення. Вчителі організують екскурсії для ознайомлення з природою місцевості проживання: до парку, до лісу, в місцеві заповідні зони, на метеостанцію, в санепідемстанцію, до краєзнавчого музею. Цікавими та корисними є екскурсії на природу з метою ознайомлення з фітонцидними рослинами місцевої флори, вивчення біологічних індикаторів забруднення навколишнього середовища, джерел питної води, для ознайомлення з видовим складом диких їстівних рослин.

Під час прогулянок педагоги розучують з дітьми екологічні ігри: «Гриб, грибок, стрибай у козубок», «Квіти дванадцяти місяців» тощо. Передбачено широке застосування на заняттях кращих зразків усної народної творчості, виховні можливості якої важко переоцінити. Адже вони містять правила, якими людина має керуватися у повсякденному житті, за ними стоїть авторитет багатьох поколінь. Народний ідеал краси українців – фізично здорова і духовно багата людина, і саме народна мудрість фольклору знайомить дітей про жіночу та чоловічу красу. Український народ завжди шанобливо ставився до природи, застосовував природні методи оздоровлення. Це відображено у народних звичаях та обрядах. Річний календарний цикл – це цілісна природна релігійна система знань наших пращурів. Педагоги знайомлять учнів з народним календарем як першоосновою природовідповідного здорового способу життя українців та народним звичаєвим правом як історичною основою життєдіяльності українського народу. Учням відомо про збереження традицій

народного календаря в умовах християнства, їх органічне поєднання. Діти вивчають українську народну культуру здоров'я з древності до нашого часу, культурно-історичні традиції шанобливого ставлення українців до природи. Створені «Скарбнички афоризмів та народної мудрості про здоров'я» розміщуються у класних куточках.

Отже, ми вважаємо, що корекція культури людства може здійснюватися за рахунок зміни світоглядної позиції молодих поколінь. Механізмом же прилучення дітей до нової екологічної культури слугує засвоєння цінностей глибокого пізнання, доречного самообмеження і невтомного творчого пошуку шляхів гармонійного співіснування з природою. Самообмеження передбачає розвиток вольової сфери особистості, прагнення протистояти негативним впливам приведення в дію механізмів самовиховання. Творчість відображає бажання людини змінити що-небудь на краще. Безперечно, заняття з валеологічної освіти формують внутрішню культуру особистості як усвідомлену систему засобів збереження й зміцнення здоров'я.

Клименко Т. В.

*завідувач ДНЗ, дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 7 «Дружні діти»
Волноваської міської ради Волноваського району
Донецької області*

Пономаренко Н. Г.

*вихователь-методист, дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 7 «Дружні діти»
Волноваської міської ради Волноваського району
Донецької області*

ПРОЕКТ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ «ПОТРІБНЕ З НЕПОТРІБНОГО»

У системі екологічної освіти найважливішою є її перша ланка – дошкільна освіта. Саме на цьому етапі закладаються основи світогляду людини, її